

PRIO
KLIMATANPASSNING

Nationell konferens för att sprida kunskap och utbyta erfarenheter för att fortsätta bygga ett klimatresilient Sverige.

Bild: TT

PRIO
KLIMATANPASSNING

13.15 – 15.00

Privat-offentlig samverkan – vad krävs för att lyckas?

Medverkande

Moderator

Alexandra Rolf
Kommunikatör
SMHI

Sofie Storbjörk
Docent och lektor
Linköpings universitet

Helene Sörelius
Klimatanpassningsstrateg
Uppsala kommun

Nina Rubensson
Hållbarhetsstrateg
Uppsalahem

Josephine Andersson
Specialist Hållbarhet och Infrastruktur
Svenskt Näringsliv

Ida Axelsson Wall
Samordnare
Myndigheten för civilt försvar

Olle Nordberg
Samhällsbyggnadsstrateg
Sveriges Kommuner och Regioner

Samverkan för stärkt klimatanpassning: Ideal, praktik och vägar framåt

sofie.storbjork@liu.se

Utgångspunkter för dagens ”collaborative turn”

- Samverkan är ofta en respons på tidigare ”implementerings-misslyckanden”. Offentliga aktörer är i ökande grad beroende av externa aktörer för att mobilisera praktisk handling.
- Motivet är ökad legitimitet och effektivitet i implementeringen där inkluderingen av privata aktörer dessutom bedöms kunna främja innovation.
- Formerna för samverkan varierar utifrån intensitet, skala, avsikt och utformning och sträcker sig från informella / temporära till formella / permanenta arrangemang.
- Hur framgångsrik samverkan är beror på en mängd olika faktorer, såsom historik, organisatorisk kapacitet, incitament, gemensamma intressen, maktdynamik, ledarskap och politisk / institutionell kontext.
- Forskningen visar att engagerandet av privata aktörer signifikant kan förbättra förmågan att nå önskade resultat men att samverkan också kan skapa nya utmaningar. Det är viktigt att kunna dra lärdom från praktiska exempel kring hur förutsättningarna för samverkan kan stärkas.

- Forskning behövs som granskar möjligheter och begränsningar med nya interaktiva arbetssätt och hur förutsättningar skapas för att stärka genomförandet klimatanpassningsåtgärder.
- Tidigare studier som bl.a. fokuserat på offentlig-privat samverkan kring mitigering och anpassning inom fysisk planering:

  Climate change policy integration in local policy and planning, CLIPP (Formas, 2012-15). Fallstudie Karlstad (kommun- och byggherreintervjuer)

  Exploring Climate Transitions in the Making, EXTRA (Formas, 2015-18). Fallstudie Norrköping (kommun- och byggherreintervjuer) samt kommunintervjuer i ytterligare sex kommuner.
- Aktuell forskning om offentlig-privat samverkan kring klimatanpassning inom bebyggd miljö:

  Stöd för aktörssamverkan och mångfunktionell klimatanpassning av bostadsområden, SAMBO (Länsförsäkringar, 2019-24). Kommunintervjuer i tio proaktiva kommuner.

  Making Adaptation Work (Formas, 2024-27). Uppföljningsintervjuer och fördjupade fallstudier i Stockholm, Göteborg och Uppsala (staden, VA-huvudman, fastighetsbolag, försäkring)

EXEMPEL 1: Offentlig-privat byggherresamverkan för stärkta klimatambitioner inom fysisk planering

Kommunen ansvarar, enligt PBL, för den fysiska planeringen som ska säkerställa att mark och vattenområden används på lämpligt sätt inom kommunens geografiska gränser.

1998 initierades den s.k. ByggaBoDialogen, en samverkan mellan företag, kommuner och regeringen med syfte att driva utvecklingen mot en hållbar bygg- och fastighetssektor.

”Det goda samtalet” lanserades 2004 som ett arbetssätt för att föra samman kommunala förvaltningar, byggherrar, sakägare och boende tidigt i den fysiska planeringen och detaljplanearbetet och testades initialt i sex kommuner.

Ur detta har sedan olika former av byggherresamverkan genomförts för att försöka hitta gemensamma drivkrafter, samsyn och säkerställa att högt ställda klimat- och hållbarhetsambitioner verkställs i stadsutvecklingen.

Men...

Erfarenheten visar att byggherredialoger ofta missgynnat klimatfrågornas genomslag

”Vi är inte överens med byggherrarna om tyngden av de här frågorna.”

”Det tar för mycket tid och byggaktörer försöker ofta trassla sig ifrån olika åtaganden och det blir oändliga diskussioner och mycket förhandlande.”

”Byggherren sitter väldigt passiv. De vill inte fronta något när de sitter med konkurrenter. Det blir mycket envägskommunikation vilket är trist. Alla byggherredialoger jag har varit med om blir så. Jag vill ju ha en dialog mellan dem, att de också får bjuda till. De har blivit bortskämda och från vår sida fixar vi allt ner till minsta wienerbrödet.”

”När byggaktörerna väl har fått markanvisning visste de att vi inte skulle sparka ut dem och vad kan man göra sen? De flyttar fram positionerna för att få bättre lönsamhet. Att tro att det är en mysig process med samverkan och dialog. Det är en hårdare verklighet vi lever i.”

Kommuner med flerårig erfarenhet av byggherresamverkan menar att processerna blir långdragna, arbetet urvattnas och förhandlingarna skapar låsta positioner. Man tänker därför om samverkansprocesserna.

Kommunerna sätter ner foten

Kommunerna nyttjar sitt markägande och tillämpar en tydlig styrning:

> ”Antingen ställer ni upp på det här paketet eller så ansöker ni inte om markanvisning. Det är lite mer ’take it or leave it’. Det är en framgång att vara tydlig med stadens vilja, ambitioner och förväntningar.”

Kommunerna fastslår ramarna och byggprojektörerna visar att de kan leverera:

> ”De tävlar sig fram och måste visa vad de kan. Det är inte en dialog som handlar om att pruta. Vi säger vilka kvaliteter vi utvärderar på och hur löser ni det? Tävlingsmomenten används som en språngbräda för de goda lösningarna.”

Det kommunala planmonopolet stärks:

> ”Det är ju ändå kommunens roll att få marknaden att agera på samhällets behov, att lägga ansvar på byggaktörerna och att kommunerna blir starka i att säga vad som är bra och inte.”

	Första generationen byggherredialoger	Andra generationen byggherredialoger
Övergripande princip	Offentlig-privat samverkan.	Prestationsstyrning med deliberativa element.
Motiv	Initiera samverkan för att öka effektivitet och hållbarhetsambitioner i stadsbyggandet. Vikten av att främja gemensamma intressen och dialog.	Hantera problematiska samverkansprocesser för att öka effektivitet och hållbarhetsambitioner i stadsbyggandet. Vikten av att värna offentliga intressen/mark.
Roller/ansvar	Utforska nya roller/ansvar: horisontell och konsensusorienterad samverkan.	Vidmakthålla skarpa gränser mellan roller/ansvar hos offentliga och privata aktörer.
Interaktion	Interaktionen leds av offentliga aktörer i syfte att bygga tillit och förståelse. Samskapande av hållbarhetsplan, överenskommelse och kvalitetsprogram.	Interaktionen leds av offentliga aktörer i syfte att klargöra villkor, förväntningar och ge goda exempel. Vision, hållbarhetsplan, överenskommelse och kvalitetsprogram arbetas fram i förväg av offentliga aktörer.
Resultat	Förhandling och kompromiss kring vad som bedöms acceptabelt. Begränsade incitament att flytta fram positionerna. Resultatet bedöms bli urvattnat och platt.	Privata aktörer svarar på initiativ genom att leverera skarpa förslag i konkurrens med andra. Ambition är nödvändig och säkerställs genom stegvis utvärdering av resultat.

Dvs. vikten av att balansera samverkan och offentlig styrning, för att nå de resultat som eftersträvas.

EXEMPEL 2: Offentlig-privat samverkan för stärkt klimatanpassning i befintlig bebyggd miljö

Kommunen har inte – till skillnad från inom fysisk planering – samma tydliga ansvar för klimatanpassning i befintlig bebyggelse. Fastighetsägaransvaret är avgörande.

Men fastighetsägare förväntar sig att kommunen ska ta en roll. Proaktiva kommuner påtalar eget ansvar via politiska mål om klimatanpassning med fokus på att säkerställa samhällsviktig verksamhet.

Den befintliga staden sätter gränser: svårt att hitta ytor/lämpliga platser för storskaliga skydd i en trång och tät stad med hög andel hårdgjorda ytor och inlåsningseffekter från tidigare stadsutveckling och befintliga verksamheter.

Komplexa markägarförhållanden råder ofta, där ibland upp emot 70% utgörs av privat kvartersmark snarare än kommunägd allmän platsmark.

Dvs. samverkan beskrivs som en nödvändighet för att möjliggöra en ändamålsenlig klimatanpassning

Förhållningssätt kring samverkan, Anno 2021-2022

För att kunna genomföra åtgärder i den befintliga staden krävs förstärkt offentlig-privat samverkan:

”Staden kan inte själva driva den typen av processer. It takes two to tango. Annars blir det ingenting.”

”Vi famlar lite när det gäller ansvar och hur långt och djupt kommunen ska gå.”

”Vi är bakbundna av lagstiftningen. Kommunallagen säger att vi inte får stötta företag och privata aktörer. Det kan vara samhällsviktig verksamhet som ligger på privat mark och vi får inte göra åtgärder som ökar värdet på marken. Där är vi låsta.”

Dvs. behov av att hitta handlingsstrategier för att komma framåt. Flera planerade samverkansprojekt omtalas.

Förhållningssätt kring samverkan, Anno 2024

- Flera av de planerade samverkansprojekten har avbrutits eller lagts på is, utifrån avsaknad av: kommunal rådighet, rättsliga förutsättningar och samfinansieringsmodeller, driv/tryck från fastighetsägare.
- ”Vi har ett regelverk som är dåligt anpassat för gemensamma ytor men skyfallen tvingar fram de här delade ytorna, och de är svårhanterliga. Just nu har vi inte de verktyg vi behöver för genomförandet.”
- ”Pengar och ytor. Det är ju inte så att ingen vill göra det, utan det är mer men vem ska betala och varför ska det hamna just här?”
- ”Vi pratar väldigt mycket om samverkansmodeller. Vi tror att 99% av lösningarna ska inte vara samverkan utan det ska vara, så långt det bara går, en huvudman som tar ansvaret. Alla samverkansmodeller är bräckliga och riskerar att fallera. Så vi försöker undvika dem.”

DVS. reträtt till åtgärder som bygger på kommunal rådighet

- ”Att ändra lagstiftning för att skapa rådighet och nya finansieringsmöjligheter tar tid. Då kan man ju inte bara sitta och vänta.”

Å ena sidan genomförs passa-på-projekt och åtgärder som nyttjar allmän platsmark med stadens förvaltningar och bolag som parter:

- ”Huvudspåret måste vara att försöka bygga de här anläggningarna på allmän plats, för då har staden rådighet över områdena och tillsynen så vi kan se till att de fortsätter fungera. Det tror vi är väldigt bra.”

Å andra sidan väljer kommunerna lösningar i samband med detaljplanering, där man både kan skydda nytillkommande bebyggelse och befintliga områden:

- ”När det finns behov av att hantera skyfall i en detaljplan kan man göra en lösning utanför planen så att man både skyddar befintlig stad och detaljplaneområdet. Det blir väldigt mycket svårare att hantera för exploateringsprojekt men det finns ändå sätt att hantera alla juridiska avtalsfrågor.”

Men också…

Förhållningssätt kring samverkan, Anno 2025-

- Selektiv samverkan ”in the making” dvs. kommunspecifika pilotprojekt där samverkan och samfinansiering just nu prövas, formeras och utvecklas.
- CASE: Stockholm (pilotprojekt/förstudie Biblioteksstan), Uppsala (pilotprojekt samverkans- och affärsmodell Flogsta) och Göteborg (skyfallsåtgärder vid Östra och Sahlgrenska sjukhusen).

Tre olika upplägg och vägar framåt för samverkan

	Stockholm	Uppsala	Göteborg
Projekt	Pilotprojekt Biblioteksstaden	Pilotprojekt samverkans- och affärsmodell. Exemplet Flogsta.	Skyfallssamverkan vid Östra och Sahlgrenska sjukhusen.
Syfte/mål	Gemensamt utreda förutsättningar och behov av samverkan. Höja / sprida kunskap om skyfallsrisker och möjliga åtgärder i befintlig bebyggelse för optimerad skyfallshantering.	Gemensamt utforska och utveckla en affärsmodell för samverkan och samfinansiering. Bygga förmåga till samverkan för senare genomförande och replikering.	Att genomföra skyfallsåtgärder vid Östra och Sahlgrenska sjukhusen, genom att staden upplåter mark och regionen finansierar åtgärderna.
Initiativ	Trafikkontoret / Stockholm stad	Länsförsäkringar och Uppsala Hem	Kretslopp och vatten / Göteborg stad
Medverkande	Trafikkontoret / Stockholm stad, Fastighetsägarna, Hufvudstaden, Ellevio och Stockholm Vatten. Extern konsult.	Länsförsäkringar, Uppsala Hem, Stadsbyggnadsförvaltningen, Kommunledningskontoret och Uppsala Vatten. Extern konsult.	Kretslopp och vatten samt Stadsmiljöförvaltningen / Göteborg stad och Västfastigheter. Extern konsult.
Finansiering	Länsstyrelsen i Stockholm	Länsförsäkringar via utvecklingsfond med Uppsala Hem	Västfastigheter 80%, staden 20%.

	Stockholm	Uppsala	Göteborg
Process/ ansvar	Projektarbetet leds av Trafikkontoret. Gemensamma projektmöten. Underlagsmaterial tas fram av extern konsult.	Samverkansgruppen styr upplägg / innehåll. Projektarbetet leds av extern konsult som också tar fram underlagsmaterial. Regelbundna möten / workshops. Tanken är att olika parter kan ta taktpinnen beroende på kommande projekt.	Arbetet leds av Kretslopp och vatten. Strikt arbetsfördelning mellan parterna vid Östra som renodlas ytterligare vid Sahlgrenska: staden ansvarar för planering, byggande och underhåll med finansiering från regionen. Stort behov av praktiska lösningar ”på tvärs” över förvaltningar / organisationer.
Resultat	Samverkansmodell framtagen. Fysiska åtgärder med bäring på Biblioteksstaden genomförs inom respektive aktörs handlingsutrymme utan offentlig-privat samverkan.	Samverkans- och affärsmodell framtagen. Avvaktande kring fysiska åtgärder i Flogsta men samverkansgruppens parter identifierar nya projekt för att testa modellerna i praktiken.	Fysiska åtgärder på plats / under byggande. Under arbetets gång utvecklas / justeras rutiner / processer för samverkan, civilrättsligt avtal och finansiering.

UPPSALA: utmaningar och möjlighetsfönster

Positiv känsla i samverkansgruppen efter pilotarbetet. Det finns en genuin vilja att skapa något tillsammans och ta arbetet vidare.

I ett kommande skarpt läge:

- Vem håller i taktpinnen / samordnar i olika typer av situationer?
- Vad händer när fler aktörer behöver engageras?
- Håller rutiner, incitamentsstrukturer och affärsmodellen i skarpt läge?

Praktiska / konkreta erfarenheter som nyckel framåt. Därefter att gå från pilot till praktik.

GÖTEBORG: utmaningar och möjlighetsfönster

De konkreta skyfallsprojekten visar möjliga vägar och lösningar. Man hittar stigen när man går på den.

Vikten av att i samverkan balansera kommunikation, förståelse och lyhördhet, med att samtidigt vidmakthålla stadens behov och ställa tydliga krav.

Vikten av rimliga förväntningar framåt: samverkan är inte det nya normala. Avgörande: samhällsrelevans, kostnadseffektivitet, platsutrymme / markägande, gemensamma intressen / behov, tillskapande av värden.

- Vem håller i taktpinnen framåt? Hur få fastighetsägare att ta egna initiativ? Flera parter måste driva / initiera skyfallsprojekt.
- Hur ta ett samlat helhetsgrepp bortom skyfallssäkring i detaljplanesammanhang?
- Hur närma sig aktörer utifrån befintlig roll, sekretess mm.

Vad behövs framåt? Vad kan vi vänta oss?

Det kommer att finnas behov av skyfallsåtgärder i bebyggd miljö när samverkan inte är aktuell / framkomlig:

- Kommunerna kommer att behöva fortsätta att göra åtgärder inom ramen för fysisk planering, småskaliga passa-på-projekt och egna större åtgärder där man har egen rådighet.
- Fastighetsägare kommer att behöva göra fastighetsnära åtgärder för att skyfallssäkra den egna fastigheten i betydligt högre grad än idag, utifrån fastighetsägaransvaret.

Det kommer också att finnas situationer där det är mest ändamålsenligt att hitta sätt navigera gemensamma behov kring skyfallslösningar genom att samverka och ”dansa tango”.

Erfarenheter av samverkan byggs lämpligen stegvis på ett sätt som möjliggör utvärdering för att dra lärdomar kring vilka upplägg för samverkan: roller, process och samfinansiering som fungerar i olika områden, utifrån deras specifika förutsättningar.

Tack!

Samverkan – vad krävs för att lyckas?

Helene Sörelius

Klimatanpassningsstrateg, Uppsala kommun

2026-10-20

Uppsalas risker och förutsättningar

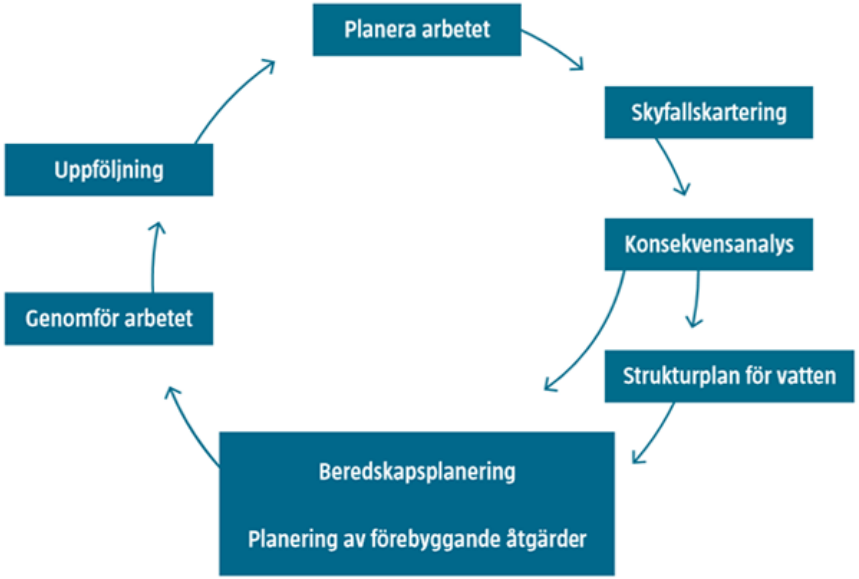
- **Skyfall**
- Höga flöden i Fyrisån och Mälaren
- Ras, skred och erosion
- Risk för höga temperaturer

Foto: Uppsala kommun

Bakgrund – vägen fram till idag

Övergripande arbetsgång enligt MCF

Skyfallet 2018!

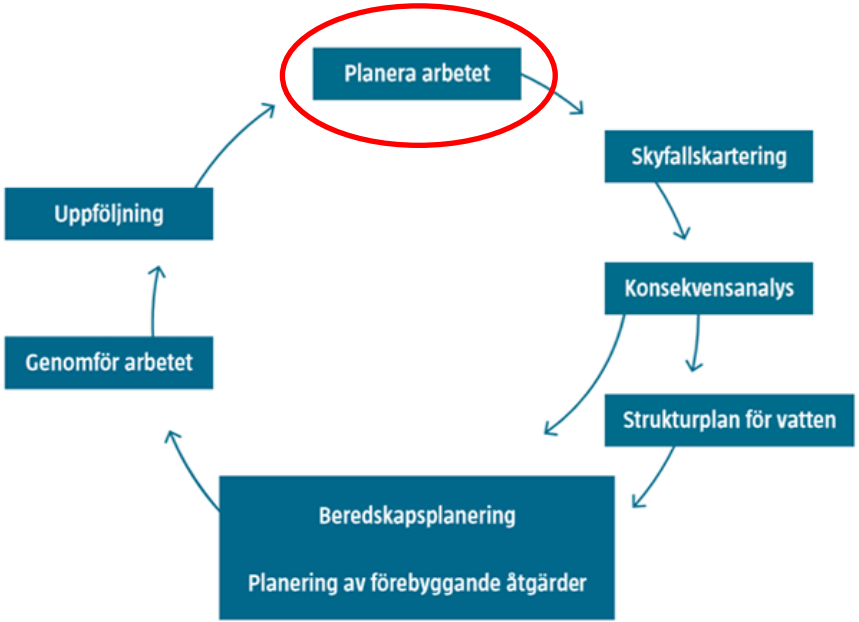

Foto: Uppsala kommun

Foto: Bitte Hoke Thorén

Övergripande arbetsgång enligt MCF

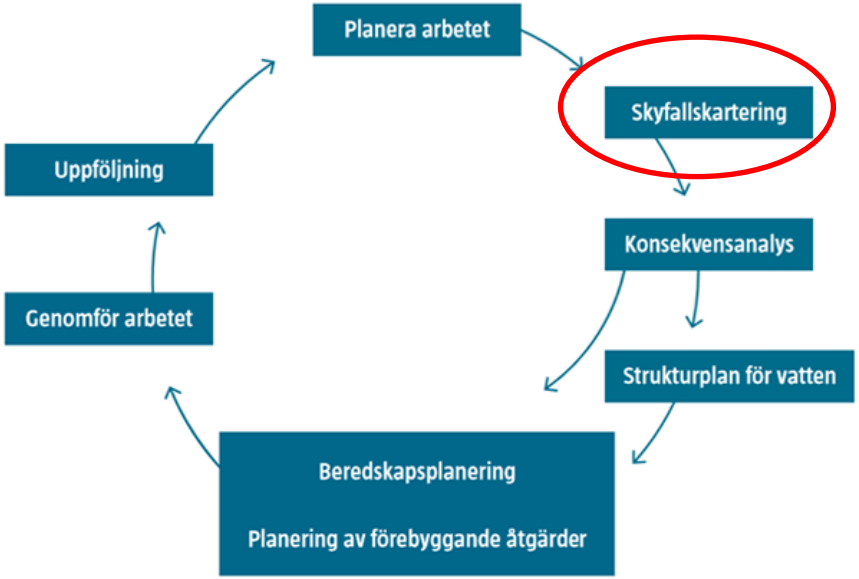

Mål och budget 2026
Uppdrag 26. Utveckla det systematiska arbetet för att anpassa Uppsala till ett förändrat klimat.

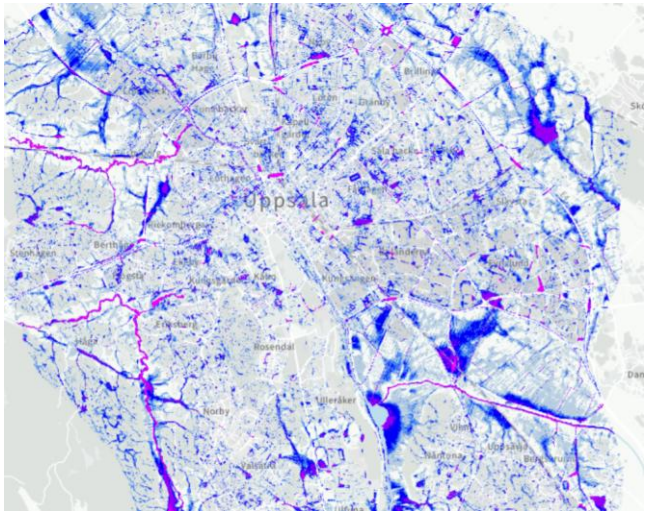
Miljö och Klimatprogram
Uppsala ska vara klimatanpassat senast 2040 med fokus på större bebyggelsegrupper och samhällsviktiga funktioner

Nära och kontinuerlig dialog med kommunkoncernens bolag!

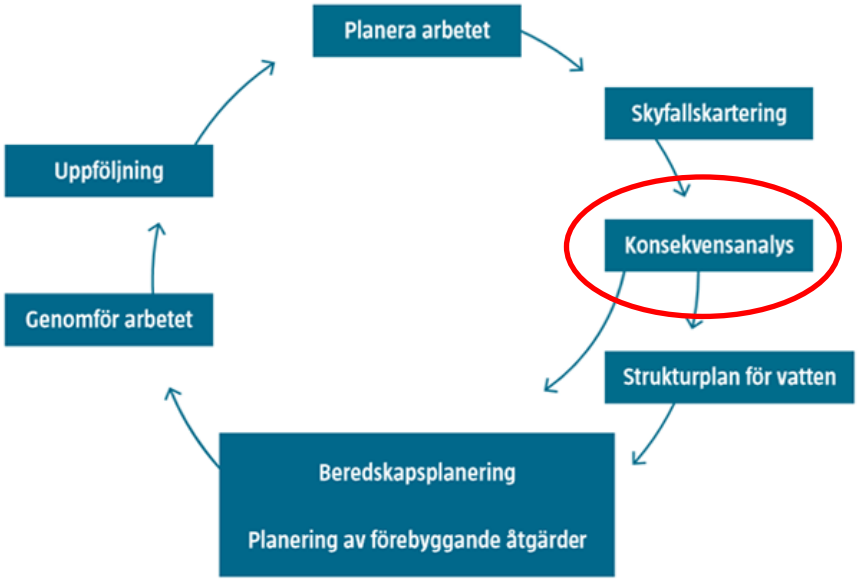
Övergripande arbetsgång enligt MCF

Kopplad hydrodynamisk modell (2023)

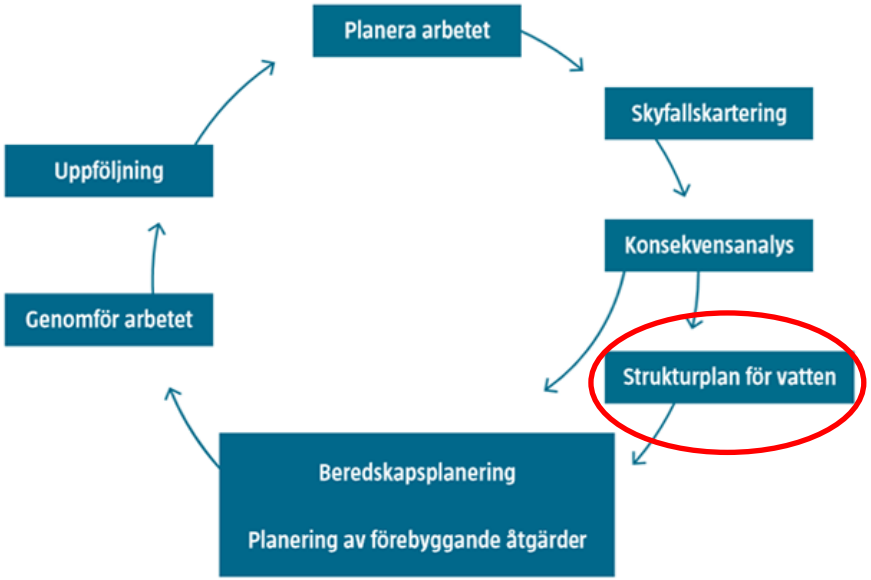

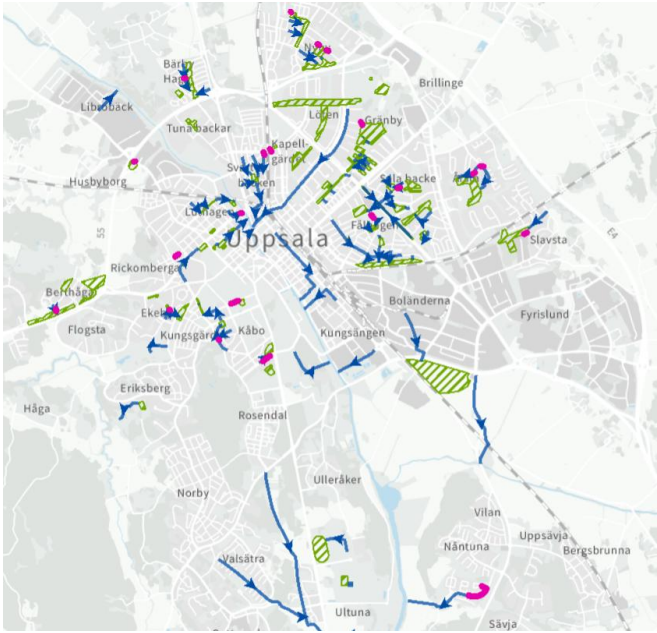
Övergripande arbetsgång enligt MCF

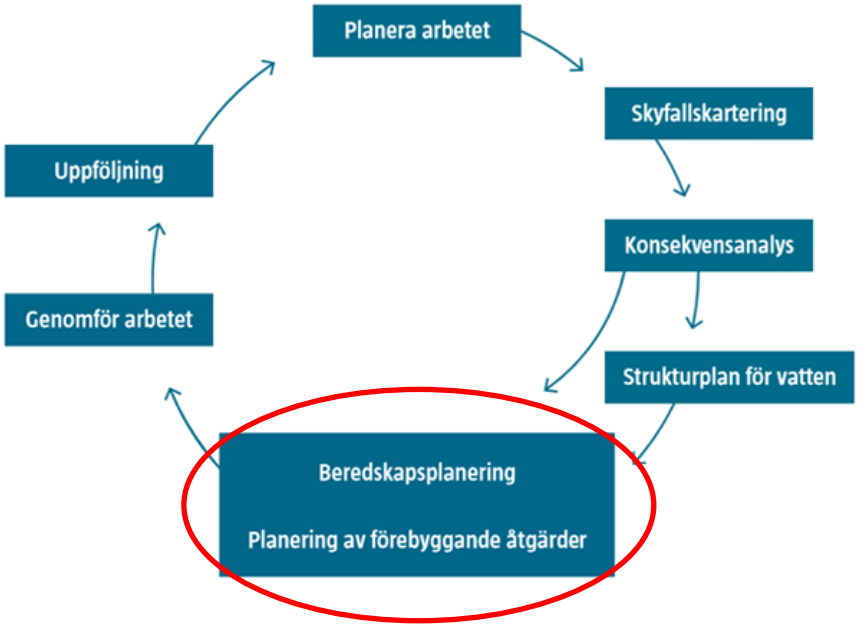
- Konsekvensanalys med fokus på samhällsviktigt och större bebyggelsegrupper
- Alternativkostnader

Övergripande arbetsgång enligt MCF

Övergripande arbetsgång enligt MCF

Här står vi idag (och stampar)!

Kontinuerligt arbete

Ny bebyggelse

- Stötta planhandläggare, kompetenshöjning
- Köpt in license till Scalgo
- Riktlinje för klimatanpassning
    - Dimensioneringsförutsättningar, Kf, höjdsättning

Foto: Helene Sörelius

Passa på-projekt

- Tajming, tajming, tajming!
- Pengar
- Finansieringsmodeller
- Mandat

Lärdom: Underhållsplan för fotbollsplaner

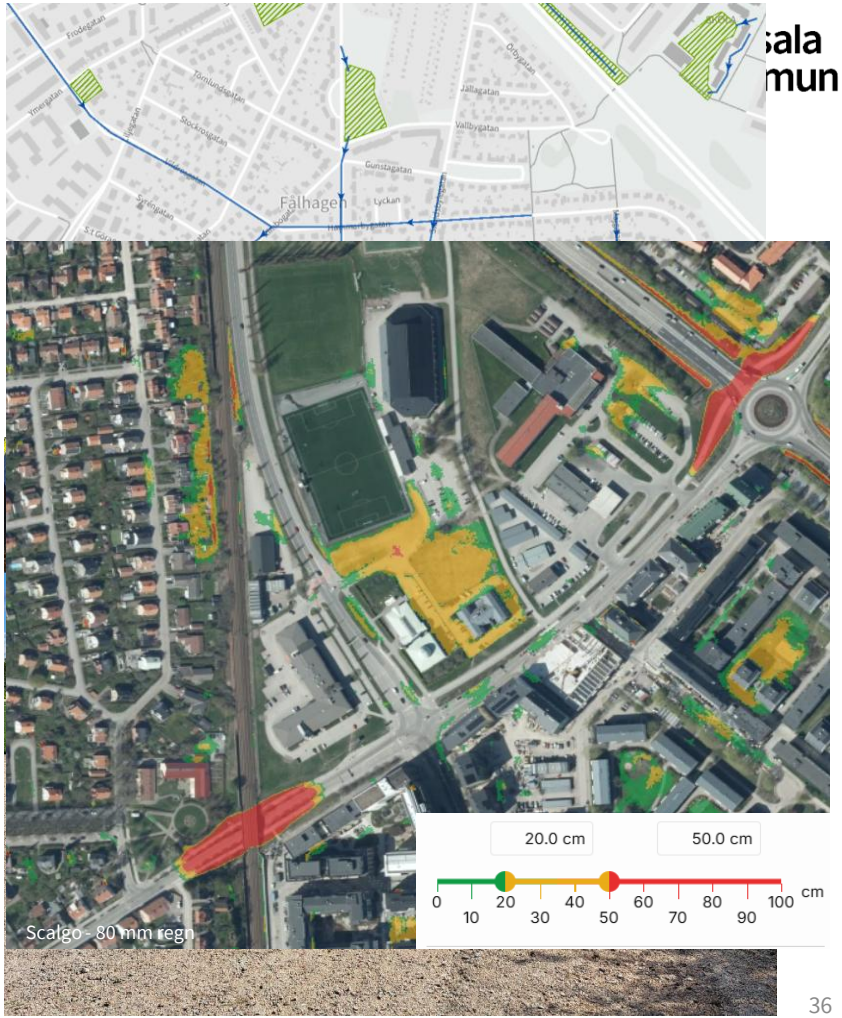

Foto: Uppsala Arenor och Fastigheter

Prioriterade åtgärder

11 prioriterade åtgärder

- Samhällsvikigt och större bebyggelsegrupper
- Mellanstor kommun
- Ingen egen budget – pengar avsätts i Mål och budget

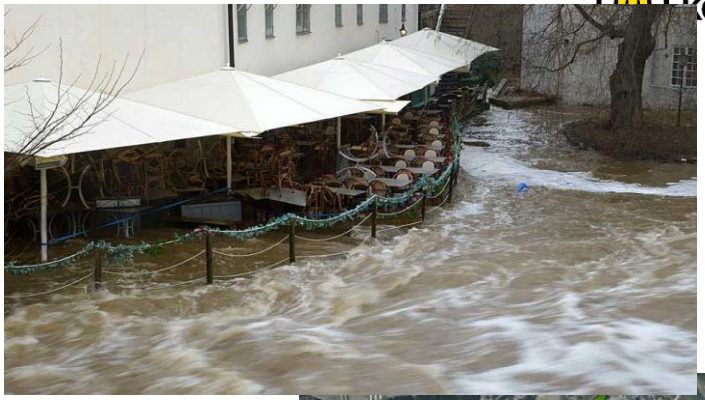

Foto: SVT

Samverkan inom kommunkoncernen

- Samarbetsgrupp, hjälpa varandra!
- Försöker bygga förtroende genom att bevaka samtligas intressen
- Samarbete påbörjat med kommunens försäkringsbolag
- Delad lisens till Scalgo
- Gemensamma finansieringsmodeller
    - Forskningsprojekt

Foto: johner.se/Mikael Svensson

Samverkan med privata aktörer

- I uppstart fas
- Klimat och energirådgivare - kommunikation med BRFer
- Sneglar på Malmö stads upplägg: [Klimatanpassningsrådgivning - Malmö stad]

Mina högst personliga slutsatser

- Säger JA till allt
- Kvantitet istället för kvalitet

- Skyfall: drama queen, Värme: silent killer

Foto: SVT nyheter, TT

Uppsala
kommun

En fastighetsägares syn på samverkan

Nina Rubensson, Hållbarhetsspecialist

SMHI Prio Klimatanpassning
2026.10.20

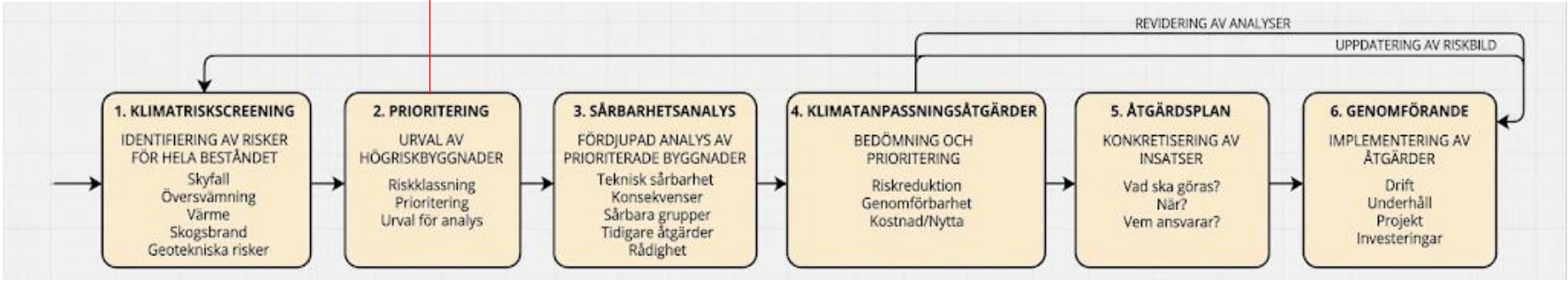
UPPSALAHEM

Informationsklass: K2

Arbetsprocess för klimatanpassning

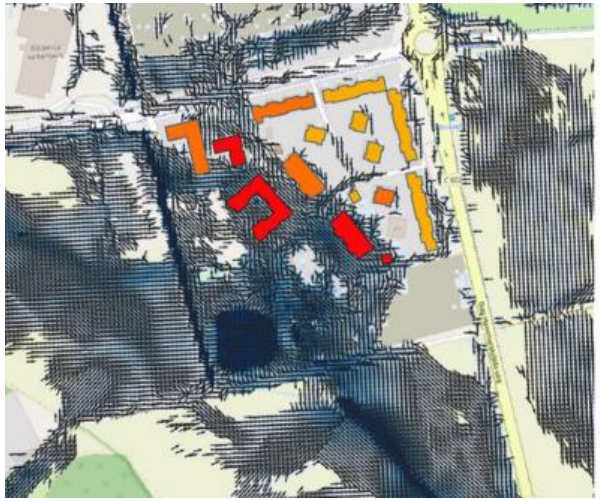
Samverka med kommunen och andra aktörer

Begränsad rådighet?

Vi behöver arbeta tillsammans med våra översvämningsrisker

Uppsala ska vara **klimatanpassat senast 2040**

Begränsad rådighet

Hög rådighet

Samverkanspartner

UPPSALAHEM

LF Uppsala

Uppsala kommun

Uppsala Vatten
Kommunalt VA-bolag

RISE
Research Institutes of Sweden
Statligt forskningsinstitut

RAMBØLL

Syfte och mål med samarbetet

Syftet var att utveckla och genomföra kostnadseffektiva och funktionella lösningar för att minska klimatrisker, genom tydlig ansvarsfördelning och samordning av finansieringsmöjligheter.

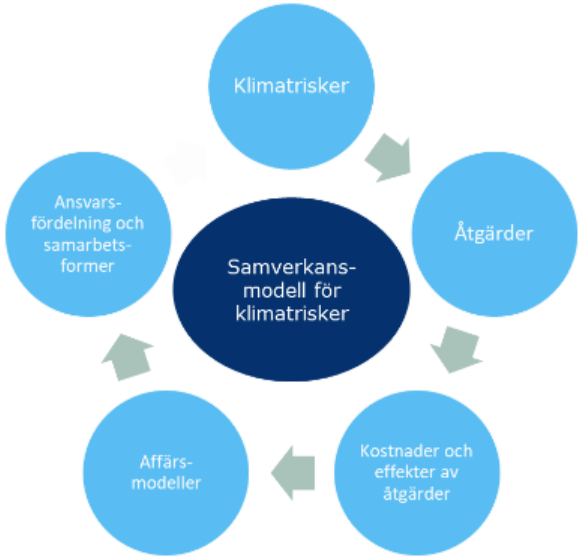
Mål:

- Konkreta förslag på åtgärder
- Nyttovärdering
- Gemensamt arbetssätt och ansvarsfördelning

Vi har utvecklat en samverkansmodell

Angreppssätt i projektet

Pilot i en fastighet i Flogsta

Informationsklass: K2

Den ekonomiska analysen baserades på två olika åtgärdsförslag

Bedömning av risker och förslag på åtgärder

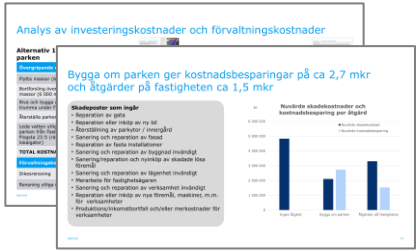

Bedömning av Klimatrisker

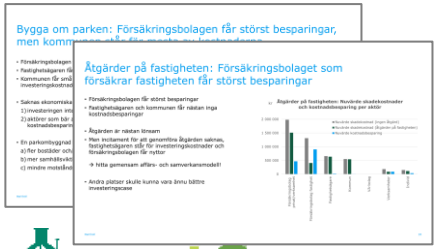

Utformning av åtgärder

Finansiell analys för att validera rätt åtgärd

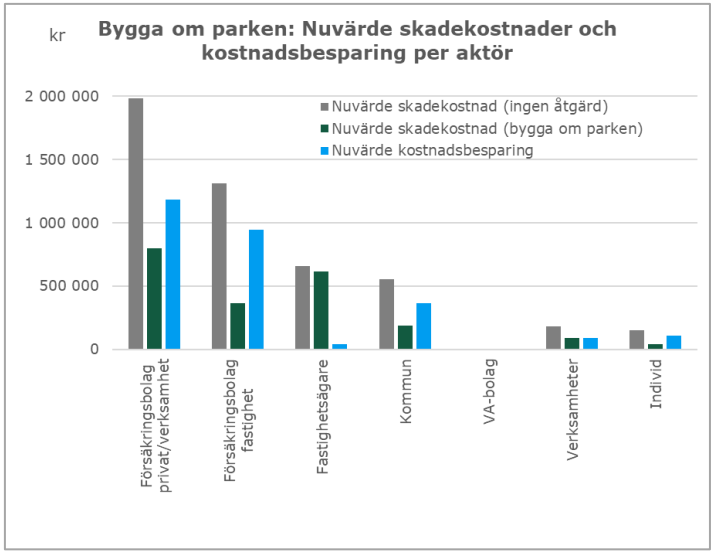

Kostnadsberäkning och bedömning av besparing

Besparing och nytta per åtgärd och samverkanspart

Den finansiella analysen kan påvisa vilken åtgärd har en positiv ekonomisk nytta att genomföra

Informationsklass: K2

Insikter från den ekonomiska analysen

Utveckla metod för prioriting

Analysera klimatrisker, dela utredningar samt prioriterade områden

Använd incitament för Bank och Försäkring

Ta dialogen med Bank och Försäkringsbolag

Utveckla förenklade beräkningsmetoder

För att minska tidsåtgång och resursbehov

Analysera och planera holistiskt

Koordinera med underhållsarbete för att minska kostnader

UPPSALAHEM

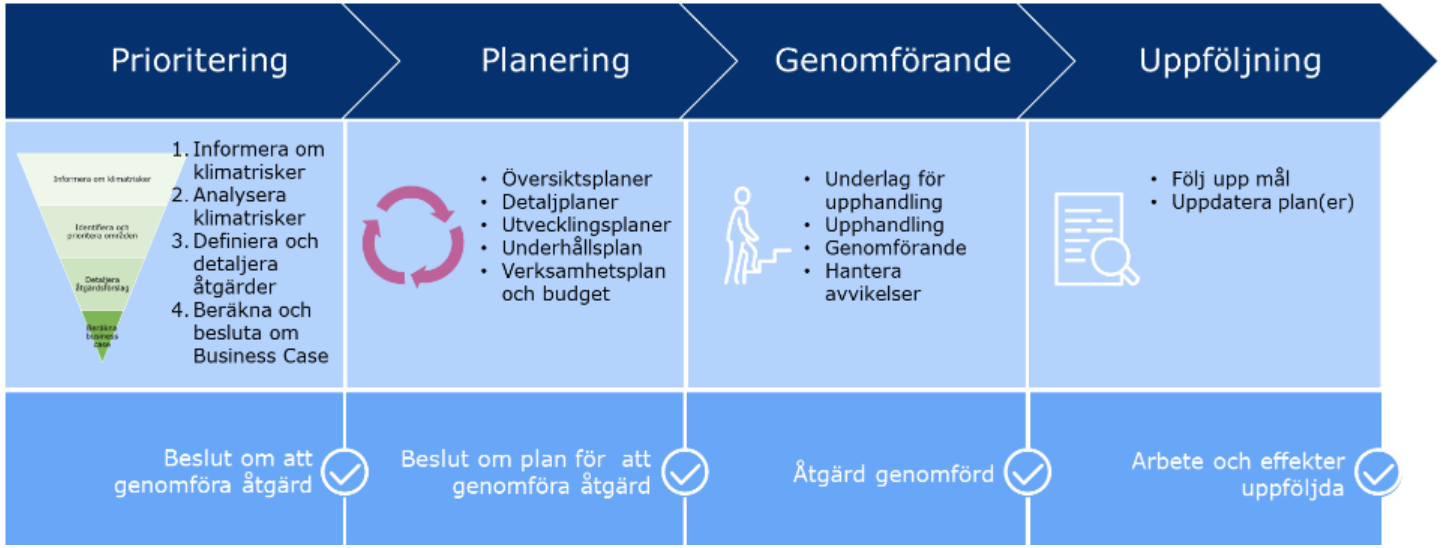
Informationsklass: K2

Samverkansmodell

UPPSALAHEM

En process för samverkan i fyra steg

Hur kommer man igång med samverkan?

- Gör en **övergripande klimatriskanalys** eller dela befintliga utredningar
- **Prioritera** ett fåtal fastigheter eller område
- **Börja i liten skala** för att etablera arbetssätt och metodik
- **Etablera och vidareutveckla** verktyg och metodik för samverkan

Nästa steg: Policylabb Uppsala

Samfinansiering av åtgärder för översvämningshantering

Syfte

- Policylabbet tar fram och pilottestar en metod för samfinansiering *av* åtgärder för översvämningshantering
- Målet är att landa i ett praktiskt metodpaket och minst ett flerpartsavtal som kan bli överförbart till andra kommuner

Projektet

- Projektparter: RISE Research Institutes of Sweden AB (koordinerar), Uppsalahem, Uppsala kommun, Länsförsäkringar Uppsala och Uppsala Vatten och Avfall.
- Projekttid: 2026-07-01 till 2029-06-30
- Finansieras av FORMAS inom Water Wise Societies

Tack!

Nina Rubensson, Hållbarhetsspecialist
nina.rubensson@uppsalahem.se

Informationsklass: K2

Panelsamtal

Vad behöver vi av varandra?

- Olle Nordberg, Sveriges Kommuner och Regioner
- Josephine Andersson, Svenskt Näringsliv
- Ida Axelsson Wall, Myndigheten för civilt försvar
- Sofie Storbjörk, Linköpings universitet

Tack!

PRIO
KLIMATANPASSNING